

Examen VWO

2016

tijdvak 2
dinsdag 21 juni
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Het examen bestaat uit 30 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 73 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Niet grappig: een staatsomroep?

Bij deze opgave horen de teksten 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Staatssecretaris Sander Dekker (media, VVD) heeft ingegrepen in het publieke omroepbestel. Omroepen zijn gefuseerd en de ‘taakopdracht’ voor de publieke omroep is aangescherpt. De programmering van de publieke omroep moet onderscheidend zijn en dat betekent volgens de staatssecretaris dat er geen amusement enkel om het amusement mag worden uitgezonden.

In tekst 1 zet mediaverslaggever Wilfred Takken een aantal opvattingen over deze ingreep op een rij. Voor welke mensen zendt de publieke omroep dan nog uit? Als de plannen van Dekker doorgaan wordt de publieke omroep elitair.

In tekst 2 spreekt Piet Bakker (lector Crossmediale Journalistiek aan de Hogeschool Utrecht) de angst uit dat de publieke omroep door de plannen van Dekker een ‘staatsomroep’ zal worden.

Lees de regels 1 tot en met 36 van tekst 1.

In de regels 27 tot en met 30 staat dat amusement bij de publieke omroep een ander doel moet hebben dan puur vermaak.

- 2p 1
- Welk ander doel zou amusement bij de publieke omroep moeten hebben?
 - Leg uit op welke wijze je amusement kunt inzetten om dat doel te bereiken.

Lees de regels 37 tot en met 40 van tekst 1.

- 2p 2
- Welke liberale opvatting over de economie is te herkennen in de regels 37 tot en met 40 van tekst 1?
 - Leg uit wat er volgens die opvatting mis is met de situatie waarin het Nederlandse omroepbestel verkeert.

Lees de regels 41 tot en met 61 van tekst 1.

Dekker wil geen amusementsprogramma’s enkel om het amusement op de publieke omroep. Hij verlaat daarmee het idee dat de publieke omroep een totaalprogramma moet verzorgen. In de regels 41 tot en met 61 wordt kritiek gegeven op de plannen van Dekker. Uit de vrees die geuit wordt, kan afgeleid worden dat de publieke omroep niet langer zal voldoen aan een andere eis die de Mediawet nu stelt aan publieke mediadiensten.

- 1p 3
- Aan welke eis aan publieke mediadiensten zal de publieke omroep volgens tekst 1 niet meer voldoen zodra ze, zoals in het voorstel van Dekker, geen totaalprogramma meer uitzendt?

Lees de regels 62 tot en met 82 van tekst 1.

Zowel Remco van Leen als Taco Rijssemus wijzen op het verschil tussen de commerciële en de publieke omroep. Het verschil is zichtbaar in de programma's die worden uitgezonden.

- 2p 4
- Geef een voorbeeld van een soort programma dat wel past bij de publieke omroep en dat niet past bij de commerciële.
 - Leg uit wat de reden is voor commerciële omroepen om dat programma niet uit te zenden.

Lees tekst 2.

- 2p 5
- Leg uit wat een onafhankelijk functionerende publieke omroep betekent voor de democratische rechtsstaat.
- Betrek in je antwoord de reden waarom een staatsomroep zoals we die in dictaturen kennen, die betekenis niet kan hebben.

Zie de regels 43 tot en met 48 van tekst 2.

De nieuwsvoorziening van de publieke omroep moet volgens NDP Nieuwsmedia verdwijnen omdat deze bedreigend zou zijn voor de traditionele nieuwsmedia. Op de website van NDP Nieuwsmedia staat te lezen dat deze bedreiging mede een gevolg is van het proces van technologische convergentie.

- 3p 6
- Leg uit hoe technologische convergentie er voor heeft gezorgd dat de nieuwsvoorziening van de publieke omroep bedreigend is geworden voor de traditionele nieuwsmedia.

Zie de regels 49 tot en met 60 van tekst 2.

De vraag die Piet Bakker, de schrijver van tekst 2, opwerpt nodigt uit om na te denken over mogelijke veranderingen.

- 2p 7
- Welke veranderingen in de Nederlandse nieuwsvoorziening kunnen verwacht worden als alleen de commerciële omroepen nog nieuws- en actualiteitenprogramma's gaan uitzenden?
- Geef twee veranderingen en leg je antwoord uit.

Opgave 2 Geen politieke avonturiers - Verander het kiesstelsel

Bij deze opgave horen de teksten 3 en 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In het Nederlandse politieke stelsel kunnen Kamerleden die uit een fractie stappen hun zetel behouden en een eigen fractie beginnen. De Telegraaf noemt dat 'zetelroof' (tekst 3).

Minister Plasterk is bereid er iets tegen te doen, tenminste, als de Kamer dat wil. Plasterk en zijn partij, de PvdA, staan hierin niet alleen. Ook het CDA zou graag zien dat het onmogelijk wordt dat een Kamerlid blijft zitten na het verlaten van zijn fractie. Binnen het CDA is nagedacht over een oplossing. Dat leidde tot een resolutie die werd aangenomen op het CDA-partijcongres van 8 november 2014 (tekst 4).

Lees tekst 3.

Wetten zijn het resultaat van samenwerking tussen regering en parlement. Minister Plasterk wil werken aan een wetwijziging als de Kamer dat wil. De houding die minister Plasterk aanneemt ten aanzien van de Kamer kan gezien worden als typerend voor de politieke cultuur in Nederland.

- 2p 8 Geef een kenmerk van de politieke cultuur in Nederland dat te herkennen is in de houding van minister Plasterk.
Licht je antwoord toe.

Zie tekst 3 en lees de regels 1 tot en met 18 van tekst 4 .

In de resolutie wordt een relatie gelegd tussen profileringsdrang (zoals bij de twee PvdA-ers uit tekst 3) en het functioneren van de politiek. Media worden in de resolutie niet genoemd maar ze spelen hierbij wel een belangrijke rol.

In deze verwevenheid van media en politiek is een mechanisme te herkennen.

- 3p 9 - Met welk woord benoemen de mediawetenschappen deze verwevenheid van media met politiek?
- Leg het mechanisme uit aan de hand van de twee PvdA-Kamerleden die uit hun fractie stapten.

Zie de regels 17 en 18 van tekst 4.

Naast de genoemde inbreng als 'staatkundig geweten' kan het CDA ook een politieke reden hebben om de kleinere 'getuigenis' partijen te koesteren.

- 1p 10 Geef een politieke reden voor het CDA om bezorgd te zijn over het voortbestaan van kleinere 'getuigenis' partijen.

Lees de regels 19 tot en met 37 van tekst 4.

Je kunt het aannemen van de resolutie op het CDA congres zien als een onderdeel van het landelijke besluitvormingsproces over het verhogen van de kiesdrempel in Nederland. Het landelijke besluitvormingsproces kun je beschrijven met behulp van het barrièremodel.

- 2p 11 Leg uit over welke fase volgens het barrièremodel tekst 4 gaat en geef ook aan wat de volgende barrière is die genomen moet worden.

Opgave 3 Rotterdam pakt criminaliteit aan

Bij deze opgave hoort tekst 5 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Tekst 5 is een deel van een reportage waarin beschreven wordt hoe Rotterdam alles op alles zet om de zogenaamde *high impact crimes* terug te dringen. Het gaat daarbij om overvallen, straatroven en inbraken, vormen van criminaliteit die 'een grote weerslag hebben op de slachtoffers'.

Rotterdam combineert preventie met opsporing en een dadergerichte aanpak. Burgemeester, politiechef en hoofdofficier van justitie werken samen en maken gebruik van lokwoningen, stimuleren maatregelen voor inbraakpreventie en zetten oud-mariniers in die hardnekkige draaideurcriminelen stevig aanpakken.

Lees de regels 1 tot en met 33 van tekst 5.

Criminaliteit kan worden verklaard met behulp van sociologische theorieën. Met maatregelen die aansluiten bij deze theorieën kan men proberen criminaliteit tegen te gaan. De tips uit regels 16 tot en met 23 van tekst 5 passen bij twee sociologische theorieën die nauw aan elkaar verwant zijn. Het verschil tussen beide theorieën is dat bij de ene de dader centraal staat en bij de andere de situatie.

- 4p 12
- Noem beide theorieën.
 - Geef bij elk van beide theorieën één van de tips en leg uit dat die tip past bij de betreffende theorie.

Lees de regels 34 tot en met 51 van tekst 5.

In de 'driehoek' van Rotterdam werken burgemeester, politiechef en hoofdofficier van justitie samen om *high impact crimes* aan te pakken. De burgemeester en de hoofdofficier van justitie hebben verschillende verantwoordelijkheden. Het inzetten van politie om bepaalde vormen van *high impact crimes* aan te pakken valt echter onder de verantwoordelijkheid van beiden.

- 3p 13
- Wat is in het algemeen de verantwoordelijkheid van de burgemeester en wat is de verantwoordelijkheid van de officier van justitie met betrekking tot het inzetten van politie?
 - Bij welk delict, bij straatroof of woninginbraak, valt de inzet van politie zowel onder de verantwoordelijkheid van de burgemeester als onder de verantwoordelijkheid van de officier van justitie?

Lees de regels 52 tot en met 59 van tekst 5.

Bij de cijfers over de daling van het aantal straatroven, overvallen en woninginbraken staat niet vermeld wat de bron van deze informatie is. Vaak is dat de geregistreerde criminaliteit.

- 3p 14
- Wat verstaan we onder de geregistreerde criminaliteit?
 - Geef met betrekking tot de omvang van de geregistreerde criminaliteit drie kritische kanttekeningen bij de aantallen.

In tekst 5 is sprake van voorlichting en dat is een voorbeeld van een vorm van preventief beleid.

- 2p 15
- Geef voorbeelden van twee andere vormen van preventief beleid die ingezet kunnen worden tegen *high impact crimes*.

De Rotterdamse aanpak zou je kunnen zien als een voorbeeld van integraal veiligheidsbeleid.

- 2p 16
- Welke twee kenmerken van integraal veiligheidsbeleid zijn te herkennen in tekst 5?

Opgave 4 Europa op zoek naar positieve energie

Bij deze opgave hoort tekst 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De Europese Unie concurreert met de rest van de wereld en om dat te kunnen blijven doen moet ze zeker zijn van haar energievoorziening. De Oekraïne-crisis liet zien dat Europa kwetsbaar is vanwege haar afhankelijkheid van Russisch gas. Ook andere energiebronnen kennen onzekerheden. De olieprijs is onvoorspelbaar en kerncentrales vertonen soms mankementen waardoor ze lang stil komen te liggen.

De Europese Commissie heeft op 25 februari 2015 een strategisch plan voor een Europese energie-unie gepresenteerd. Het doel is om alle lidstaten te verzekeren van voldoende energie en om dat te bereiken moet er eenheid gebracht worden in de versplinterde energiemarkt. Het belang is groot en wordt wel vergeleken met het belang van de oprichting van de EGKS.

Lees tekst 6.

Een voorstel van de Europese Commissie is pas aangenomen als twee organen van de Europese Unie er mee ingestemd hebben.

- 2p 17 Welke twee EU-organen moeten instemmen met een voorstel van de Europese Commissie?

Bij de besluitvorming in de Europese Unie worden vaak actoren betrokken die geen deel uitmaken van politiek-bestuurlijke organisaties van de Europese Unie of een nationale overheid.

- 3p 18 – Geef twee verschillende actoren die wel betrokken worden bij het besluitvormingsproces over Europees energiebeleid maar die geen deel uitmaken van die politiek-bestuurlijke organisaties.
– Geef een reden voor het betrekken van deze actoren bij het Europese energiebeleid.

Het politieke besluitvormingsproces over het Europese energiebeleid kan beschreven worden met het barrièremodel en met het systeemmodel. Beide modellen laten een verschillend aspect van het besluitvormingsproces beter tot zijn recht komen.

- 4p 19 - Welk aspect van het besluitvormingsproces over het Europese energiebeleid zoals dat in tekst 6 beschreven wordt, komt beter tot zijn recht bij het barrièremodel? Verwijs in je antwoord met regelnummers naar een voorbeeld van dat aspect in tekst 6.
- En welk aspect bij het systeemmodel? Verwijs ook hier met regelnummers.

Opgave 5 Eerste Kamer over levenslang toezicht

Bij deze opgave horen tekst 7 en figuur 1 uit het bronnenboekje

Inleiding

De *PrivacyBarometer* is een particulier initiatief, naar eigen zeggen onafhankelijk en niet gebonden aan een politieke partij. Op haar website stond in het najaar van 2014 een bericht over een voorstel van staatssecretaris Teeven. De *PrivacyBarometer* ziet dit voorstel als een onderdeel van een bredere ontwikkeling waarvan ze op haar website zegt: “De laatste 10 jaar is de privacy van de mensen in Nederland stap voor stap afgenomen. Dit is sluipenderwijs gegaan.”

In het najaar van 2014 gaf de *PrivacyBarometer* over het wetsvoorstel van Teeven de stand van zaken weer en tekst 7 is daar een fragment uit. Figuur 1 stond daar bij.

Lees tekst 7 en bekijk figuur 1.

Eén van de functies van politieke partijen is de aggregatiefunctie.

- 3p 20
- Geef een omschrijving van de aggregatiefunctie.
 - Leg uit welke gegevens uit tekst 7 en figuur 1 reden geven om er aan te twifelen of de aggregatiefunctie bij dit onderwerp wel vervuld is.

Zie de regels 22 tot en met 31 van tekst 7.

Uit de kritiek van de Raad van State valt op te maken dat een dilemma van de rechtsstaat aan de orde is.

- 2p 21
- Leg uit dat bij het wetsvoorstel een dilemma van de rechtsstaat aan de orde is.

Tweede en Eerste Kamer hebben dezelfde taken. Ze leggen verschillende accenten bij de uitvoering daarvan.

- 2p 22
- Over welke taak van de Eerste Kamer gaat tekst 7?
 - Wat is het accentverschil tussen de Eerste en de Tweede Kamer met betrekking tot het uitvoeren van deze taak?

In het denken over strafrecht zijn twee denkrichtingen te onderscheiden: de Klassieke School en de Moderne Richting.

- 3p 23
- Geef een korte beschrijving van het mensbeeld van de Klassieke School.
 - Geef een korte beschrijving van het mensbeeld van de Moderne Richting.
 - Leg uit dat de invloed van de Moderne Richting te herkennen is in het voorstel voor levenslang toezicht.

Veranderingen in regelgeving kunnen getypeerd worden als progressief of conservatief beleid.

- 3p **24**
- Leg uit wat in algemene zin typerend is voor een progressief beleid en voor een conservatief beleid.
 - Leg uit of het wetsvoorstel van Teeven past binnen een progressief of een conservatief beleid om criminaliteit te bestrijden.

Zie de regels 36 tot en met 58 van tekst 7.

'De instanties' vinden het verstandig om te evalueren. Om te evalueren moet je over gegevens beschikken en soms kan een vergelijkend onderzoek bruikbare gegevens verschaffen. Een groep, bijvoorbeeld groep A, die onder de nieuwe regeling valt zou dan vergeleken kunnen worden met een groep B die niet onder die nieuwe regeling valt.

- 3p **25**
- Stel een hypothese op voor dit vergelijkend onderzoek en geef daarbij aan wat de afhankelijke en wat de onafhankelijke variabele is.

De twee groepen uit de vorige vraag moeten op relevante kenmerken dezelfde samenstelling hebben. In ons staatsbestel (parlementaire democratie, rechtsstaat) kunnen op een bepaald moment de ex-gedetineerden niet ten behoeve van een onderzoek in twee groepen ingedeeld worden zodat de ene groep wel onder levenslang toezicht staat en de andere groep niet.

- 2p **26**
- Leg uit waarom die twee groepen niet samengesteld kunnen worden. Verwerk in je antwoord een kenmerk van onze parlementaire democratie.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 6 Journalistiek in tijden van oorlog

Bij deze opgave hoort tekst 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Goede journalistiek levert onafhankelijk informatie. In vreedstijd is het al een hele klus om goede, onafhankelijke journalistiek te bedrijven, in tijden van oorlog wordt dat nog moeilijker. Een extra complicatie treedt op als een traditie met een onafhankelijke pers ontbreekt. Media worden door strijdende partijen gebruikt en misbruikt en spelen een belangrijke rol in de meningsvorming. In tijden van oorlog zijn de belangen die op het spel staan zo groot dat er zeer veel druk komt te liggen op de keuzes die journalisten moeten maken.

Lees de regels 1 tot en met 93 van tekst 8.

In tekst 8 worden situaties beschreven waarin te herkennen is dat mensen gemanipuleerd worden.

- 2p 27
- Geef uit de regels 1 tot en met 93 van tekst 8 een citaat (met regelnummers) waaruit blijkt dat mensen gemanipuleerd worden.
 - Licht de keus van je citaat toe en gebruik daarbij een omschrijving van het begrip manipulatie.

Lees de regels 95 tot en met 106 van tekst 8.

Uit de regels 95 tot en met 106 kun je opmaken dat Fedchenko één van de journalistieke normen hier niet toepast.

- 2p 28
- Welke journalistieke norm wordt niet toegepast?
 - Leg die norm uit.

Zie de regels 95 tot en met 106 van tekst 8.

De situatie in Oost-Oekraïne kan op verschillende manieren 'geframed' worden.

Mediaframes worden vaak gelabeld met een kernachtig woord. Zo kennen we bijvoorbeeld het 'emotieframe' en het 'wedstrijdframe'. Het herkennen en benoemen van een frame kan inzicht geven in de morele houding van de journalist ten aanzien van de situatie die hij beschrijft.

- 4p 29
- Geef aan de hand van de regels 95 tot en met 106 twee tegengestelde mediaframes en laat zien dat beide frames een verschillend moreel oordeel over de separatisten in Oost-Oekraïne bevatten.

Lees de regels 107 tot en met 144 van tekst 8.

In Nederland zijn journalisten niet de spreekbuis van eigenaren en dat is ook vastgelegd in een document.

- 2p 30
- Hoe heet dat document en wat is daarin vastgelegd met betrekking tot het werk van journalisten?

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.